

Як присвоїти працівнику групу з електробезпеки

Микола ФЕДОРЕНКО

головний державний інспектор Головного управління Державної служби України з питань праці у Київській області

ЕКСПЕРТ РОЗ'ЯСНИВ

1. На підставі чого працівникам призначають групу з електробезпеки
2. Які вимоги до навчання та стажу для кожної з груп
3. Як організувати роботу комісії з перевірки знань
4. Як бути, якщо кількість працівників замала, щоб створити комісію

Рівень знань із електробезпеки визначає кваліфікаційна група працівника. Вимоги до кожної з п'яти кваліфікаційних груп з електробезпеки встановлюють Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів (затверджені наказом Держнаглядохоронпраці від 09.01.1998 № 4; НПАОП 40.1-1.21-98; далі — ПБЕЕС). Працівникам присвоюють групу залежно від їхнього стажу роботи в електроустановках.

Мінімальний стаж роботи в електроустановках, достатній, щоб працівнику присвоїли чергову групу з електробезпеки, наведений у додатку 1 до ПБЕЕС (див. Додаток).

Додаток Мінімальний стаж роботи в електроустановках для присвоєння групи з електробезпеки

Категорія персоналу	Мінімальний стаж роботи в електроустановках із посередньою групою для отримання групи, (місяців)			
	II	III	IV	V
1. Електротехнологічні працівники	2	-	-	-
2. Електротехнічні працівники. Адміністративно-технічні, інспектувальні, чергові, ремонтні та оперативно-ремонтні працівники: 2.1. Із вищою технічною, спеціальною електротехнічною середньою освітою	не нормується	1	3	6
2.2. Що закінчили спеціалізовані ПТУ	1	2	3	12
2.3. Без спеціальної освіти	2	2	12	24
3. Практиканти:	1	3	-	-
3.1. Університетів, коледжів				
3.2. Профтехучилищ	1	6	-	-

Коли визначають мінімальний стаж роботи в електроустановках понад 1000 В, роботу в електроустановках до 1000 В не враховують. У ПБЕЕС немає вимог до стажу роботи з електротехнічними пристроями для присвоєння I групи з електробезпеки. Також не передбачена видача посвідчення особі з I групою з електробезпеки.

Яку групу присвоїти

Окрім мінімального стажу роботи в електроустановках, при присвоєнні групи з електробезпеки комісія керується й іншими чинниками*. Розглянемо їх.

* Див. статтю М. Федоренка «Присвоєння електротехнологічному персоналу групи з електробезпеки» у журналі «Довідник спеціаліста з охорони праці».

I група

I групу з електробезпеки присвоюють незалежно від посади і фаху. Працівник має **пройти інструктаж з електробезпеки** під час роботи в електроустановці. Факт проходження інструктажу фіксують у журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці. Інструктаж проводить особа, відповідальна за електрогосподарство, або (за її письмовим розпорядженням) особа зі складу електротехнічних працівників із групою електробезпеки не нижче ніж III (п. 2.1.3 ПБЕЕС).

Законодавство не дає однозначного трактування того, як присвоюють I групу з електробезпеки. Зокрема, немає відповідей на такі запитання:

- у чому різниця між присвоєнням I групи з електробезпеки та інструктажем із електробезпеки?
- I групу з електробезпеки присвоюють разово чи її періодично підтверджують?
- журнал для реєстрації інструктажу з електробезпеки має бути спеціальним чи його ведуть за формою додатка 6 до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15)?
- який вид інструктажу оформлюють, коли присвоюють I групу з електробезпеки?

Більшість підприємств розв'язує ці питання за нечинними Правилами технічної експлуатації електроустановок споживачів** (далі — Правила). Пункти Э1.3.14, Э1.3.15 цих Правил передбачали ведення спеціального журналу з щорічними перевірками знань на I групу з електробезпеки. Також мав бути список професій (посад) неелектротехнічного персоналу, якому присвоюють I групу з електробезпеки.

** Були чинні в Україні на підставі постанови ВРУ «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» від 12.09.1991 № 1545-XII. Схожі вимоги є у деяких нормативних документах, наприклад, пункті 12.3.5 Правил охорони праці при експлуатації баз, складів і сховищ, виконанні вантажно-розвантажувальних робіт на об'єктах оптової торгівлі (затверджені наказом Держнаглядохоронпраці від 08.05.1996 № 78; НПАОП 63.12-1.03-96).

II і вище групи

Щоб присвоїти працівникам II-V групи, вони мають:

- знати про небезпеку роботи в електроустановках;
- знати та вміти застосовувати необхідні для роботи правила безпеки;
- знати будову електроустановок і принцип їх дії;
- у разі нещасного випадку вміти надати першу допомогу потерпілим.

Щоб присвоїти працівникам III і вище групу з електробезпеки, потрібно провести спеціальне навчання. Електротехнологічному персоналу їх присвоюють у виняткових випадках.

Окрім того, для присвоєння III, IV і V групи, працівники мають знати компонування електроустановок та вміти організувати безпечно виконання робіт. Для V групи необхідно також розуміти, чим обумовлені вимоги конкретних пунктів Правил технічної експлуатації електроустановок споживачів (затверджені наказом Міністерства палива та енергетики України від 25.07.2006 № 258; далі — ПТЕЕС) та ПБЕЕС.

Розділи 2 ПБЕЕС та ТЕЕС дозволяють присвоювати групу з електробезпеки працівникам після того, як вони пройдуть навчання та успішно **складуть перевірку знань щодо технічної експлуатації електроустановок** та охорони праці. Знання перевіряє комісія. Про те, як організувати її роботу, далі.

Як організувати роботу комісії з перевірки знань

Для перевірки знань електротехнічних та електротехнологічних працівників керівник підприємства наказом має **створити центральну комісію підприємства та комісії в окремих структурних підрозділах** із перевірки знань та затвердити список працівників, які проходять перевірку знань у цих комісіях.

Головою центральної комісії зазвичай є сам керівник підприємства або його заступник. Голова комісії має організувати роботу щодо технічного експлуатування електроустановок споживачів.

До складу центральної комісії з перевірки знань входить особа, відповідальна за електрогосподарство, спеціалісти підрозділу підприємства з охорони праці, представники юридичних, виробничих, технічних служб, представник профспілки або уповноважена працівниками особа з питань охорони праці.

За потреби керівник створює комісії з перевірки знань в окремих структурних підрозділах підприємства. Їх очолюють керівники (заступники керівників) відповідних підрозділів, які пройшли перевірку знань у центральній комісії підприємства, або особа, відповідальна за електрогосподарство.

Комісія правочинна, якщо до її складу входить не менше трьох осіб.

Перевірку знань електротехнічних та електротехнологічних працівників можуть проводити разом із перевіркою знань із питань охорони праці та пожежної безпеки (п. 2.13 розд. IV ПТЕЕС). Особа, відповідальна за електрогосподарство, повинна мати групу з електробезпеки не нижче ніж IV.

Якщо кількість працівників підприємства замала, щоб створити комісію для перевірки знань щодо експлуатації електроустановок, таку перевірку працівники проходять у комісії спеціалізованих навчальних закладів (п. 2.21 розд. IV ПТЕЕС).

вичай для забезпечення безпечної та надійної експлуатації електроустановок створюють електротехнічну службу (відділ, групу). Кількість електротехнічних працівників такої служби залежить від класу напруги живлення, складності робіт з обслуговування електроустановок.

Також керівник розпорядчим документом має **призначити відповідального за електрогосподарство** та особу, яка його замінюватиме у разі відсутності. Проте попередньо ці особи мають успішно пройти перевірку знань з питань технічної експлуатації електроустановок, пожежної безпеки та охорони праці та отримати IV групу з електробезпеки для обслуговування електроустановок напругою до 1 кВ або V групу — для електроустановок напругою понад 1 кВ.

Отже, **особа, відповідальна за електрогосподарство, повинна мати відповідну групу з електробезпеки та вищу освіту за напрямом (спеціальністю) енергетичного профілю, а також стаж роботи за цим напрямом:**

- для особи з повною вищою освітою (з освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліст, магістр) — не менше 1 року;
- для особи з неповною та базовою вищою освітою (з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст, бакалавр) — не менше 2 років.

У разі використання електроустановок II та III категорій з надійності електропостачання на напругу до 1 кВ відповідальним за електрогосподарство дозволено призначати особу з числа працівників, які мають групу з електробезпеки не нижче IV та стаж роботи:

- з професійно-технічною освітою за відповідним напрямом (спеціальністю) — не менше 3 років;
- з повною загальною середньою освітою, яка пройшла спеціальну підготовку, — не менше 4 років.

Якщо створювати електротехнічну службу, відділ чи групу економічно недоцільно, електроустановки можна передати за договором на обслуговування спеціалізованій організації.

Законодавство передбачає, що виконувати обов'язки відповідального за електрогосподарство, або його заступника, може особа за сумісництвом.

Також **обов'язки особи, відповідальної за електрогосподарство, дозволено покладати на головного енергетика або його заступника.**

Якщо потужність електроустановок не перевищує 10 кВт, можна не призначати заступника відповідального за електрогосподарство.

Особу, відповідальну за електрогосподарство, можуть не призначати споживачі, які:

- відносяться до населення і є власниками електроустановок на напругу понад 1 кВ;
- мають один несекціонований ввідно-розподільний пристрій напругою до 380 В та електрогосподарство, яке складається з електропобутових і освітлювальних приладів, які розміщені в помешканнях без підвищеної небезпеки і не перебувають у вибухо- та пожежонебезпечних зонах.

Керівник після проведення йому електропередавальною організацією інструктажу з питань технічної експлуатації електроустановок у обсязі, що відповідає II групі з електробезпеки, відповідає за організацію технічної та безпечної експлуатації таких електроустановок та умов електроспоживання. Інструктаж проводять під час укладання або переоформлення договору про постачання електричної енергії.

Стажування та дублювання електротехнічних працівників на нових робочих місцях

Леонід ШЕВЧУК

викладач охорони праці навчально-курсового комбінату «Професіонал-Фаст», м. Фастів Київської обл.

Із листа до редакції: «На підприємстві створені нові робочі місця. Який порядок стажування та дублювання електротехнічних робітників на них?»

Електротехнічні працівники належать до категорії робітників і виконують роботи з підвищеною небезпекою, зокрема:

- роботи на кабельних лініях і діючих електроустановках;
- монтаж, наладку, технічне обслуговування, експлуатацію, ремонт і демонтаж електроустановок та ліній електропередач (п. 3 і 104 Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15; далі — Перелік).

До роботи на новому робочому місці допускають лише тих електротехнічних працівників, які спроможні не тільки професійно, а й безпечно для себе та довколишніх виконувати роботи з підвищеною небезпекою.

Порядок допуску до самостійної роботи працівників, які виконують роботи з підвищеною небезпекою, визначений Типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (затвердженого згаданим вище наказом, далі - Типове положення).

Ця категорія працівників **для допуску до самостійної роботи на новому робочому місці проходить:** спеціальне навчання, стажування та дублювання. Порядок їх проведення регламентовано розділом 7 Типового положення.

Новоприйняті на підприємство працівники після первинного інструктажу на робочому місці до початку самостійної роботи під керівництвом досвідчених, кваліфікованих працівників проходять стажування протягом не менше 2-15-ти змін або дублювання протягом не менше 6-ти змін.

Допуск до стажування (дублювання) оформлюють наказом. **У наказі визначають** тривалість стажування (дублювання) та вказують прізвище працівника, відповідального за проведення стажування (дублювання). Перелік посад і професій працівників, які мають проходити стажування (дублювання), а також тривалість стажування (дублювання) визначає керівник підприємства.

Роботодавцю надано право наказом звільняти від проходження стажування (дублювання) працівника, який має стаж роботи за відповідною професією не менше 3-х років або переведений з одного підрозділу до іншого, при цьому характер роботи та тип обладнання, на якому він працюватиме, не змінюються.

Стажування (дублювання) проводять за програмами для конкретної професії, які розробляють на підприємстві відповідно до функціональних обов'язків працівника. Програми затверджує керівник підприємства (структурного підрозділу).

СПЕЦІАЛЬНЕ НАВЧАННЯ -

це щорічне вивчення працівниками, яких залучають до виконання робіт з підвищеною небезпекою або там, де є потреба в професійному доборі, вимог відповідних нормативно-правових актів з охорони праці

Під час стажування працівники виконують роботи, які за складністю, характером та вимогами безпеки відповідають роботам, що передбачені функціональними обов'язками цих працівників.

По закінченні стажування (дублювання) при задовільних результатах перевірки знань з питань охорони праці наказом (розпорядженням) роботодавця (або керівника структурного підрозділу) працівника допускають до самостійної роботи, про що роблять запис у журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці. Якщо ж працівник не оволодів необхідними навичками безпечного виконання виробничих завдань чи отримав незадовільну оцінку з протипожежних та протипожежних тренувань, стажування (дублювання) може бути продовжено новим наказом на строк не більше двох змін.

Стажування -

набуття особою практичного досвіду виконання виробничих завдань і обов'язків на робочому місці підприємства після теоретичної підготовки до початку самостійної роботи під безпосереднім керівництвом досвідченого фахівця

Порядок організації стажування і дублювання електротехнічних працівників більш детально регламентовано Правилами технічної експлуатації електроустановок споживачів (затверджені наказом Міністерства палива та енергетики України від 25.07.2006 № 258; далі — ПТЕЕС), а для працівників об'єктів електроенергетики — Положенням про спеціальну підготовку і навчання з питань технічної експлуатації об'єктів електроенергетики (затверджене наказом Міністерства палива і енергетики України 09.02.2004 № 75; ГНД 34.12.102-2004).

Працівники об'єктів електроенергетики **мають проходити спеціальну підготовку**, обов'язковими елементами якої є стажування та дублювання. Таку підготовку проходять ті працівники споживача, які забезпечують виробничі процеси на об'єктах електроенергетики. Перелік працівників визначає кожен споживач згідно з вимогами ГНД 34.12.102-2004 (п. 2.8 ПТЕЕС). Підготовку проводять **за індивідуальними програмами** з урахуванням освіти, відповідної кваліфікації та попереднього досвіду роботи працівника на об'єктах електроенергетики.

Дублювання —

самостійне виконання працівником (дублером) професійних обов'язків на робочому місці під наглядом досвідченого працівника з обов'язковим проходженням протипожежного і протипожежного тренувань

По закінченні стажування та перевірки знань виробничих працівників допускають до самостійної роботи, а оперативних — до дублювання (п. 2.9 ПТЕЕС).

Тривалість дублювання на робочому місці, як правило, становить не менше ніж 6 змін. Її встановлює комісія з перевірки знань залежно від кваліфікації працівника та складності обладнання, яке він обслуговуватиме. Під час дублювання особа, що навчається, може робити оперативні перемикання або інші роботи в електроустановці під наглядом досвідченого працівника, який її навчає.

Для працівників об'єктів електроенергетики при організації стажування та дублювання **потрібно враховувати особливості, передбачені ГНД 34.12.102-2004:**

- якщо виявилось, що тривалість стажування недостатня для набуття необхідних знань, його можна продовжити новим наказом (розпорядженням) на строк, що не перевищує половини основного строку стажування;
- під час дублювання працівник має пройти 1-2 протиаварійних тренування;
- якщо під час дублювання працівник електроенергетики достатньо не оволодів виробничими навичками або одержав незадовільну оцінку з протиаварійного тренування, тривалість дублювання можна продовжити, але не більше основного строку. Продовження дублювання оформлюють додатковим розпорядженням керівника підприємства (структурного підрозділу);
- якщо під час додаткового дублювання працівник електроенергетики не оволодів необхідними виробничими навичками, то до самостійної роботи на цій посаді його не допускають;
- якщо перерва у роботі оперативних та оперативно-виробничих працівників — понад 6 місяців, вони проходять перевірку знань і дублювання на робочому місці, тривалість якого визначає комісія з перевірки знань. За менших строків перерви в роботі цих працівників необхідність і тривалість дублювання встановлює керівник структурного підрозділу. Якщо перерва в роботі менше 15 календарних днів, дублювання проводити необов'язково.